

СТАНОВИЩЕ
ЗА
ДИСЕРТАЦИОННОТО ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДАНИЕЛА МИЛАНОВА НА ТЕМА
**“ИНОВАТИВНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПРОЕКТИ В КОНТЕКСТА НА
ЕВРОПЕЙСКОТО ИНТЕГРАЦИОННО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ”**
ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОНС „ДОКТОР“, ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ
3.1. СОЦИОЛОГИЯ, АНТРОПОЛОГИЯ И НАУКИ ЗА КУЛТУРАТА,
ДОКТОРСКА ПРОГРАМА СОЦИОЛОГИЯ, ЮЗУ „НЕОФИТ РИЛСКИ“
ОТ ПРОФ. Д-Р НИКОЛАЙ МИХАЙЛОВ, СУ „СВ. КЛ. ОХРИДСКИ“, ЧЛЕН НА
НАУЧНО ЖУРИ

Научен ръководител: проф. д.н. Валентина Миленкова

Обща характеристика на дисертационния труд. Предложеният за становище дисертационен труд е структуриран в увод, изложение в четири глави и заключение. Общият обем на изследването обхваща общо 243 страници, от които 221 страници основен текст, 10 графики, 3 таблици, 9 фигури, списък с библиографски източници и две приложения. Авторът е посочил като основа на своя труд 178 литературни източника на кирилица и латиница, между които 47 са публикувани на български език, 126 – на английски и 5 на руски език. Тази широта на замисъла е критерий за сериозността на предприетото изследователско усилие, както и ясен признак за неговата задълбоченост дори при първия прочит на дисертационния текст. Цялото изследване е изцяло релевантно на социологическия подход, ангажирано е с ясно изразена социологическа перспектива в научно-теоретичен и практико-приложен план и в този смисъл напълно съответства на докторската програма, в която е разработено. Разглежданият научен проблем е актуален и има най-различни измерения – социални, политически, културни, исторически, ценностни. Изследването се отличава със задълбочено проучване на теоретичните източници, както и с умела работа с емпирични данни, необходими за формулиране на изводите и заключенията. Авторефератът е много подробен, притежава собствена библиография, чудесно е структуриран и вярно и изчерпателно предава съдържанието на дисертационния труд. Докторантът е приложил списък с три публикации по темата в научни сборници или периодика с научно рецензиране. Всички те са по темата на изследването и още веднъж доказват ангажирането на докторанта към избраната тематика, както и с необходимостта да представи пред научната общност резултатите на своя труд. С това всички изисквания – формални и

съдържателни – за допускане на дисертацията до публична защита и за придобиване на ОНС „доктор“ от страна на кандидата са изпълнени.

Съдържание, актуалност и основни научни акценти на изследването. Още във Въведението докторантът аргументира актуалността на изследването си: „върху образователната система лежи отговорността за формиране на едно гражданско общество, отличаващо се с качества като разбиране на чуждата гледна точка... именно тази отговорност, която може да бъде поета само от образователната система, аргументира **актуалността** на представеното тук дисертационно изследване“ (с.4). Аргументирано е формулирана и основната теза на самото изследване, която се състои в твърдението, „че в съвременните условия на европейска интеграция образователните проекти имат голямо значение за личностното развитие на учениците, допринасяйки за повишаване на знанията и компетентностите им, за обогатяване на техния опит, за разширяване на социалните им умения“ (с.6), което в оптиката на замисъла означава преодоляване на стереотипи, трупане на положителен (интегративен) социален опит и изграждане на мироглед. Без съмнение социалния институт на образованието играе една от основните роли в изграждането на едно общество. Освен знания, основани на факти, образованието предлага и запознава членовете на едно общество с културата, с нейните ценности и норми и в този смисъл е ключово за процесите на социализация и интеграция. Изключително коректно е изграден и изследователския апарат, с помощта на който се решават научните задачи и постигат изследователските цели – предмет, тема, обект, цел, задачи, подходи и методи. Това дава възможност на докторанта да анализира задълбочено и от различни страни – исторически, културни, политически, иновативни - социалните модели на интеграция в сферата на образованието в българското училище. Трудът е фокусиран върху училищното образование и притежава научна ценност, че носи допълнителна информация за учебния процес, нивото на обучение и състоянието на образователната система в нашата страна и изгражда представа за спецификата на социалното взаимодействие на този ранен етап на социализацията и интеграцията в живота на индивида в едно поле на обща европейска идентичност.

Съдържателно, както вече имах възможност да спомена, работата е разделена на четири глави, които следват логически замисъла на изследователя. Няма да се спирам подробно на съдържанието на главите, но мога да кажа, че всяка от тях достига целите си и подготвя читателя за следващата „стъпка“ на изследователя. Докторантът има възможност в тях да демонстрира, както своята ерудиция по отношение на

теоретични знания, понятия, идеи и автори, така и на отлично познаване на актуалната европейска политика в цялостен контекст за реализация на целите в социалния аспект на училищното образование. Изложението на дисертанта е написано на ясен и разбираем език, чрез който се стига до концептуализации на важни доктрини и политики за постигане на устойчивост. На последното понятие аргументирано е отделено важно място в дисертационния труд. Под устойчивост се разбира не само отношение към природната или естествена среда, но също и към онази, която създава човек – културата, историческото наследство, било то материално или не. В този план ролята на образованието в училищата е водеща, а интеграцията – ключов проблем – „най-важната част от концепцията за устойчиво развитие – равнопоставеност между хората и различните социални групи, независимо от пол, раса, етнос, култура, религия, политически възгледи и т.н.“ (с.50). Изследователския подход, който предпочита докторантът е този на индуктивната логика (с. 135). Приятно съм изненадан от тази коректност на изследователя. Индукцията, като логически метод и изобщо инструмент за достигане до (научна) истина е свързан с откриване на начин за доказване на обобщени изводи за „неизвестен случай“, който е сходен в определени отношения с наблюдаваните (единични) случаи. (Дж. Ст. Мил). И както пише британския философ при този метод човек трябва да се води от собствените си знания и дори остроумие (в смисъл на проникателност). Това в пълна степен важи и за дисертанта, за когото опита на изследовател и преподавател се отразява положително върху проведеното изследване, което личи и в удачния подбор на изследователски инструменти. Мога да отбележа, че са спазени всички изисквания за провеждане, анализи и представяне на резултати на едно емпирично изследване. Безспорни са уменията на автора да събира, интерпретира и обобщава данни от емпирични изследвания, да ги изразява графично и да открива в тях съобразно заявения метод твърдение на единичните факти с общи за дисертацията твърдения – „за учениците най-големия принос на извънкласните проекти е че ги свързват един с друг, показват им нови култури, гледни точки и разбирания за света, дават им възможност да се изявят в определени социални роли, но и като част от добре работеща организация“ (с. 156). Подобни изводи може да срещнем и в анализа на другата група- учителите. С други думи образованието като социална институция спомага за интеграцията, за приемане на културните иновации и за споделяне на норми и ценности, което спомага за тяхното развитие като личности. Едно от важните заключения на дисертанта е, че „участието

в извънкласни проекти косвено влияе на гражданската активност, която юношите ще проявят в бъдеще“ (с. 169).

Оценка на получените научни и научно-приложни резултати и приноси.

По отношение на научните постижения на дисертационното изследване мога да посоча актуалността на темата, както и изключително успешната формулировка на целите, задачите и основната хипотеза на дисертационния труд. Цялостното изследване е релевантно по своята тематика, съдържание и изводи на заявената тема и научна проблематика, като достига заявените в началото цели. Приемам формулираните от дисертанта приноси на дисертационния труд. В него може да се проследи концептуализация на важни идеи за интеграцията, социализацията, ролята и ефективността на училищното образование в една променяща се социална среда, свързана с възприемане на европейските ценности. В социологически план се налага обоснован извод за необходимата подкрепа, която института на училищното образование днес оказва върху функционирането и развитието на българското общество в контекста на европейската му интеграция. Без да са спестени проблемите от социално, морално и административно естество пред този процес. Особено важни в практически план са препоръките за повишаване ефективността на провежданите европейски и национални образователни проекти в България, които дисертантът прави от позицията си на самостоятелен изследовател и на човек със сериозен социален опит в областта на училищното образование.

Заклучение. Дисертационния труд, който ми беше представен за становище, има важни теоретична значимост и практическа стойност. Той съдържа собствена и оригинална теза, както и доказва уменията на автора си самостоятелно да проучва, чрез подходящо избрани методи, както и да достига до достоверни и аргументирани изводи с помощта на социологическото знание. Изследването е разработено във важна социологическа перспектива с достатъчна теоретична дълбочина и практическа значимост по важен и актуален социален проблем. Убедено предлагам на уважаемите членове на Научното жури да **присъдят** на Даниела Миланова ОНС „доктор“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата за дисертационния труд на тема „Иновативни образователни проекти в контекста на европейското интеграционно взаимодействие“.

Проф. д-р Николай Михайлов,
4.02.2024 г.

SCIENTIFIC REVIEW
ON THE DISSERTATION ENTITLED
**"INNOVATIVE EDUCATIONAL PROJECTS IN THE CONTEXT OF EUROPEAN
INTEGRATIVE INTERACTION" BY DANIELA MILANOVA**
FOR OBTAINING THE EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC DEGREE “DOCTOR/PhD”,
PROFESSIONAL FIELD

3.1. SOCIOLOGY, ANTHROPOLOGY AND CULTURAL SCIENCES, DOCTORAL
PROGRAM SOCIOLOGY, SWU "NEOPHITE RILSKI" BY PROF. Dr. NIKOLAI
MIHAILOV, SU "ST. KL. OHRIDSKI", MEMBER OF SCIENTIFIC JURY

SCIENTIFIC SUPERVISOR: PROF. DSc. VALENTINA MILENKOVA

General characteristics of the dissertation. The thesis proposed for opinion is structured in an introduction, an exposition in four chapters and a conclusion. The total volume of the study covers a total of 243 pages, which include 221 pages of main text, 10 graphs, 3 tables, 9 figures, a list of bibliographic sources and two appendices. The author cited as the basis of his work 178 literary sources in Cyrillic and Latin, among which 47 were published in Bulgarian, 126 in English and 5 in Russian. This breadth of scope is a criterion for the seriousness of the research effort undertaken, as well as a clear indication of its depth even at the first reading of the dissertation text. The entire study is entirely relevant to the sociological approach, is committed to a distinctly sociological perspective, and in this sense fully corresponds to the doctoral program in which it was developed. The scientific problem under consideration is current and has various dimensions - social, political, cultural, historical, valuable. The study is distinguished by a thorough investigation of theoretical sources, as well as skillful handling of empirical data necessary to formulate the conclusions and conclusions. The abstract is very detailed, has its own bibliography, is well structured and faithfully and comprehensively conveys the content of the dissertation. The PhD student has attached a list of three publications on the topic in peer-reviewed scientific journals or periodicals. All of them are on the topic of the research and once again prove the commitment of the PhD student to the chosen topic, as well as the desire to present the results of his work to the scientific community. With this, all the requirements - formal and substantive - for the admission of the dissertation to public defense and for obtaining the educational and scientific degree “doctor/PhD”, have been fulfilled.

Content, scientific relevance of the topic and the problem. Still in the Introduction, the PhD student argues the relevance of his research: "on the educational system lies the responsibility for the formation of a civil society, distinguished by qualities such as understanding the foreign point of view... it is precisely this responsibility, which can only be assumed by the educational system, that argues for the relevance of the dissertation research presented here" (p.4). The main thesis of the research itself has also been thoughtfully formulated, which consists in the statement "that in the modern conditions of European integration, educational projects are of great importance for the personal development of students, contributing to increasing their knowledge and competences, to enriching their experience, to expand their social skills" (p.6), which in the optics of the plan means overcoming stereotypes, accumulating positive (integrative) social experience and building a worldview. Without a doubt, the social institution of education plays one of the main roles in building a society. In addition to knowledge based on facts, education offers and acquaints the members of a society with culture, its values and norms and in this sense is key to the processes of socialization and integration. The research apparatus, with the help of which the scientific tasks are solved and the research goals are achieved - subject, topic, object, goal, tasks, approaches and methods, is built extremely correctly. This gives the PhD student the opportunity to deeply analyze the social models of integration in the field of education in the Bulgarian school from different sides - historical, cultural, political, innovative. The work is focused on school education and has a scientific value that it brings additional information about the learning process, the level of education and the state of the education system in our country and builds an idea about the specifics of social interaction at this early stage of socialization and integration in the life of an individual.

As content, as I already had the opportunity to mention, the work is divided into four chapters that logically follow the researcher's intention. I will not dwell on the content of the chapters in detail, but I can say that each of them achieves its goals and prepares the reader for the next "step" of the researcher. In them, the PhD student has the opportunity to demonstrate both his erudition in terms of theoretical knowledge, concepts, ideas and authors, as well as excellent knowledge of current European politics and overall context for the realization of goals in this important social aspect. The dissertation's presentation is written in clear and understandable language, through which, however, conceptualizations of important doctrines and policies for achieving sustainability are arrived at. The last concept is given an important place in the dissertation. Sustainability is understood not only as an attitude to the natural or natural environment, but also to that which is created by man - culture, historical heritage, whether material or not. In this regard, the role of education in schools is leading, and integration - a key

issue - "the most important part of the concept of sustainable development - equality between people and different social groups, regardless of gender, race, ethnicity, culture, religion, political views etc" (p. 50). The research approach preferred by the PhD student is that of inductive logic (p. 135). I am pleasantly surprised by this correctness of the researcher. Induction, as a logical method and generally a tool for arriving at (scientific) truth, is about finding a way to prove general conclusions about an "unknown case" that is similar in certain respects to observed (single) cases. (J. St. Mill). And as the British philosopher writes, in this method one must be guided by one's own knowledge and even wit (in the sense of insight). This fully applies to the dissertation student, for whom the experience of a researcher has a positive impact on the conducted research, which is also evident in the appropriate selection of research tools. I can note that all the requirements for conducting, analyzing and presenting the results of an empirical study have been met. The author's skills to collect, interpret and summarize data from empirical studies, to express them graphically and to discover in them, in accordance with the stated method, the identity of single facts with statements common to the dissertation are indisputable - "for the students, the greatest contribution of the extracurricular projects is that connect them to each other, show them new cultures, perspectives and understandings of the world, give them the opportunity to perform in certain social roles, but also as part of a well-functioning organization" (p. 156). Similar conclusions can be found in the analysis of the other group - the teachers. In other words, education as a social institution helps integration, acceptance of cultural innovations and sharing of norms and values, which helps their development as individuals. One of the important conclusions of the dissertation is that "participation in extracurricular projects indirectly affects the civic activity that adolescents will show in the future" (p. 169).

Scientific results and contributions. Regarding the scientific achievements of the dissertation research, I can point out the topicality of the topic, as well as the extremely successful formulation of the goals, tasks and main hypothesis of the dissertation work. The overall research is relevant in terms of its subject matter, content and conclusions of the stated topic and scientific issues, reaching the goals stated at the beginning. I accept the contributions formulated by the PhD student to the dissertation work. In it, one can trace a conceptualization of important ideas about integration, socialization, the role and effectiveness of school education in a changing social environment related to the adoption of European values. From a sociological point of view, a reasoned conclusion is necessary for the necessary support that the Institute of School Education today provides to the functioning and development of Bulgarian society in the context of its European integration. Without being spared the problems of a social,

moral and administrative nature in front of this process. Particularly important in practical terms are the recommendations for increasing the effectiveness of the European and national educational projects in Bulgaria, which the dissertation student makes from his position as an independent researcher and a person with serious social experience in the field of school education.

Conclusion. The dissertation, which was presented to me for opinion, has important theoretical significance and practical value. It contains its own and original thesis, as well as proves the skills of its author to independently research, through appropriately chosen methods, as well as to reach reliable and reasoned conclusions with the help of sociological knowledge. The research was developed in an important sociological perspective with sufficient theoretical depth and practical significance on an important and current social problem. I strongly suggest to the respected members of the Scientific Jury **to confer to Daniela Milanova the educational and scientific degree “doctor/PhD”, in professional field 3.1.** Sociology, anthropology and cultural sciences for the dissertation thesis on "Innovative educational projects in the context of European integration interaction".

Prof. Dr. Nikolay Mihailov,

4/02/2024